

Lorestan University

Examining the Deterrent Effect of Child Abuse Penalties in Iranian Laws

Ramin Akbari¹ , Masoud Bassami²   and Yazdan Nosrati³

1. PhD Student, Department of Criminal Law and Criminology, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. Email: ramin.akbari6346@iau.ac.ir
2. Corresponding Author, Assistant Professor, Law Department, Islamabad-e gharb Branch, Islamic Azad University, Islamabad-e gharb, Iran. Email: masoud1360@iau.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. Email: Nosratiyazdan@iau.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 28 October 2025

Received in revised form 27 January 2026

Accepted 28 February 2026

Available online 21 March 2026

Keywords:

Criminal Policy,
Child Abuse,
Deterrence,
Punishment,
Iran

ABSTRACT

Objective: Child abuse is one of the major social problems in all societies, including Iran, and addressing it requires serious attention from legislators and the development of effective criminal policies. In Iran, due to the inefficiency of previous laws, the “Law on the Protection of Children and Adolescents” was enacted in 2020 (1399 SH). This law aims to protect the rights of children and adolescents, prevent child abuse, and reduce the social harms arising from it. The present study seeks to examine Iran’s criminal policy in confronting child abuse and addresses the main question of whether the punishments stipulated in Iranian laws are effective in deterring child abuse.

Method: his study was conducted using a descriptive analytical approach based on library resources and legal documents.

Results: The findings indicate that the Islamic Republic of Iran has adopted a relatively appropriate criminal policy to combat child abuse. Compared with previous laws, the Law on the Protection of Children and Adolescents (2020) has attempted to enhance the deterrent effect of punishments by increasing their severity and diversity, as well as by introducing complementary and consequential penalties.

Conclusion: In recent years, particularly with the enactment of the Law on the Protection of Children and Adolescents (2020), significant progress has been made in strengthening legal protection for children, and nearly all forms of child abuse have been criminalized under Iranian law. However, in practice and at the stage of implementation, these laws have not yet achieved the desired level of deterrence and have not been fully effective in preventing the recurrence of such behaviors.

Cite this article: Akbari, R., Bassami, M. & Nosrati, Y. (2026). Examining the Deterrent Effect of Child Abuse Penalties in Iranian Laws. *New Research in Islamic Humanities Studies*, 5 (9), 1-25.

<https://doi.org/10.22034/api.2025.2074819.1511>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: Lorestan University.

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2025.2074819.1511>

Introduction

Child abuse, as a social and legal problem, has always been one of the serious challenges in different societies. In Iran, too, due to the increase in public awareness and attention to children's rights, the need to examine the legislative criminal policy and its impact on the prevention of child abuse is felt. Accordingly, in 2010, a law entitled "The Law on the Protection of Children and Adolescents" was passed. As an important step in protecting the rights of children and adolescents, the recent law has attempted to create a legal framework for preventing and combating child abuse. This law not only provides a more precise definition of child abuse and its types, but also specifies the penalties associated with this crime. The purpose of this study is to examine Iran's criminal policy in relation to child abuse. In other words, in this study, we seek to answer the question of whether the penalties set forth in Iranian laws regarding child abuse have the necessary deterrent effect or not? Identifying the strengths and weaknesses of Iran's criminal system in combating child abuse will help improve and amend laws and regulations in this regard and prevent child abuse. Given the country's social and cultural conditions, we need a comprehensive and multifaceted approach to combating child abuse that not only focuses on criminal penalties, but also includes education, prevention, and protection of children. On the other hand, comparing Iran's laws and regulations with the Convention on the Rights of the Child can also help us identify the points of difference and commonality between the country's legal system and other countries. The Convention on the Rights of the Child, as an international document, has set standards for protecting children's rights that must be included in countries legislative criminal policies. Therefore, examining the legal dimensions of child abuse and its compliance with this convention can help improve the legal status of children in Iran.

Method

This study was conducted using a descriptive analytical approach based on library resources and legal documents.

Results

The findings indicate that the Islamic Republic of Iran has adopted a relatively appropriate criminal policy to combat child abuse. Compared with previous laws, the Law on the Protection of Children and Adolescents (2020) has attempted to enhance the deterrent effect of punishments by increasing their severity and diversity, as well as by introducing complementary and consequential penalties.

Conclusion

In recent years, there have been advances in the country's laws to protect children, especially with the passage of the Child and Adolescent Protection Law (2012), and it can be said that legally, almost all types of child abuse are considered crimes in Iran. However, in reality and

in practice, these laws are still not as deterrent as they should be and have not been able to prevent the repetition of these types of behaviors.

The main reason for this is that some of the punishments are lenient compared to the harm inflicted on children. In addition, the supervision of protective institutions is weak, families often remain silent for fear of reputation, public awareness of children's rights is low, and there is no serious training and correctional program for parents who behave violently. Therefore, it can be said that the existing laws alone are not enough. If this phenomenon is to truly decrease, it must be taken seriously, in addition to the law, cultural development, parental education, social support for children, and a firm stance against child abusers. Only then can we hope to ensure the safety and peace of children in society. Child abuse, as a social and moral crime, requires special attention in the Iranian legal system. The Law on the Protection of Children and Adolescents, passed in 2010, specifically defines and identifies types of child abuse. This law has provided a legal framework to combat this problem in order to protect the rights of children and adolescents. In this regard, the existing criminal laws in Iran include various penalties for perpetrators of child abuse that can be used as tools to prevent the occurrence of this crime. The penalties set out in the Child and Adolescent Protection Act include imprisonment, fines and blood money. Each of these penalties can have some impact on the behaviour of perpetrators. Imprisonment as a primary punishment can act as a deterrent, but it should be noted that imprisonment alone is not sufficient and needs to be accompanied by other supportive and educational measures. Fines can also act as a financial factor for perpetrators, but may have a lesser impact than imprisonment.

The analysis of the types of punishments shows that each of them has its strengths and weaknesses. Imprisonment, as a more severe punishment, may have a greater deterrent effect, but at the same time it can also have negative social and family consequences. A fine may be easily paid by the perpetrators and cannot act as an effective factor in preventing recidivism. Blood money is also more of a compensatory aspect and cannot prevent child abuse on its own. The 2010 Child and Adolescent Protection Law has shortcomings and challenges, including the restriction of the concept of emotional abuse and the lack of guarantees for its implementation, the imposition of minimum penalties for parents of child abusers, and the imposition of minimum penalties for the crime of extreme sexual abuse.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank the anonymous reviewers for their insightful comments and constructive feedback, which significantly improved the quality of this manuscript. We also extend our gratitude to our colleagues for their valuable discussions and technical support throughout this research.

Ethical Considerations

The authors strictly adhered to the highest standards of research integrity. The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and any other form of scientific misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

بررسی میزان بازدارندگی مجازات‌های کودک‌آزاری در قوانین ایران

رامین اکبری^۱، مسعود بسامی^۲، یزدان نصرتی^۳

۱. دانشجوی دوره دکتری، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: ramin.akbari6346@iau.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، استادیار، گروه حقوق، واحد اسلام آبادغرب، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلام آباد غرب، ایران. رایانامه: masoud1360@iau.ac.ir

۳. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: Nosratiyazdan@iau.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: کودک‌آزاری یکی از معضلات اجتماعی در همه جوامع از جمله ایران است که مقابله با آن نیازمند توجه جدی قانون‌گذار و تدوین سیاست کیفری مؤثر است. در ایران با توجه به ناکارآمدی قوانین پیشین، در سال ۱۳۹۹ «قانون حمایت از اطفال و نوجوانان» به تصویب رسید که هدف آن حمایت از حقوق کودکان و نوجوانان، پیشگیری از کودک‌آزاری و کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن است. این پژوهش با هدف بررسی سیاست کیفری ایران در مقابله با کودک‌آزاری انجام شده و به این پرسش می‌پردازد که آیا مجازات‌های مقرر در قوانین ایران در بازدارندگی از کودک‌آزاری مؤثر هستند یا خیر.
تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۰۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۹ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۰۱	روش پژوهش: این تحقیق با رویکرد توصیفی-تحلیلی و بر پایه منابع کتابخانه‌ای و اسناد قانونی انجام شده است.
کلیدواژه‌ها: سیاست کیفری، کودک‌آزاری، بازدارندگی، مجازات، ایران	یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران در راستای مقابله با کودک‌آزاری سیاست کیفری نسبتاً مناسبی اتخاذ کرده است. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ نسبت به قوانین پیشین با تشدید و تنوع مجازات‌های اصلی و همچنین پیش‌بینی مجازات‌های تکمیلی و تبعی تلاش کرده است تا میزان بازدارندگی مجازات‌ها را افزایش دهد.
	نتیجه‌گیری: در سال‌های اخیر، به‌ویژه با تصویب قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹)، پیشرفت‌هایی در زمینه حمایت قانونی از کودکان صورت گرفته و تقریباً همه انواع کودک‌آزاری در قوانین ایران جرم‌انگاری شده است. با این حال، در عمل و در مرحله اجرا، این قوانین هنوز به میزان مطلوب بازدارنده نبوده و نتوانسته‌اند به طور کامل از تکرار این رفتارها جلوگیری کنند.

استناد: اکبری، رامین؛ بسامی، مسعود و نصرتی، یزدان. (۱۴۰۵). بررسی میزان بازدارندگی مجازات‌های کودک‌آزاری در قوانین ایران. *پژوهش‌های نوین در مطالعات*

علوم انسانی اسلامی، (۹)، ۲۵-۰۱. <https://doi.org/10.22034/api.2025.2074819.1511>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه لرستان.

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2025.2074819.1511>

مقدمه

کودک‌آزاری به عنوان یک معضل اجتماعی و حقوقی، همواره یکی از چالش‌های جدی در جوامع مختلف بوده است. در ایران نیز، با توجه به افزایش آگاهی‌های عمومی و توجه به حقوق کودکان، ضرورت بررسی سیاست کیفری تقنینی و تأثیر آن بر پیشگیری از کودک‌آزاری احساس می‌شود. بر همین اساس در سال ۱۳۹۹ قانونی تحت عنوان «قانون حمایت از کودکان و نوجوانان» به تصویب رسید. قانون اخیر به عنوان یک گام مهم در راستای حمایت از حقوق کودکان و نوجوانان، تلاش کرده است تا چارچوبی قانونی برای پیشگیری و مقابله با کودک‌آزاری ایجاد کند. این قانون نه تنها به تعریف دقیق‌تر کودک‌آزاری و انواع آن می‌پردازد، بلکه مجازات‌های مرتبط با این جرم را نیز مشخص می‌کند.

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی سیاست کیفری ایران در ارتباط با کودک‌آزاری می‌باشد. به تعبیر دیگر در پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی این سوال هستیم که آیا مجازات‌های تعیین شده در قوانین ایران در رابطه با کودک‌آزاری بازدارندگی لازم را دارند یا خیر؟

شناسایی نقاط ضعف و قوت نظام کیفری ایران در مقابله با کودک‌آزاری، به بهبود و اصلاح قوانین و مقررات در این خصوص و پیشگیری از کودک‌آزاری کمک می‌نماید. با توجه به شرایط اجتماعی و فرهنگی کشور، نیازمند یک رویکرد جامع و چندجانبه برای مقابله با کودک‌آزاری هستیم که نه تنها بر مجازات‌های کیفری تمرکز کند، بلکه شامل آموزش، پیشگیری و حمایت از کودکان نیز باشد. از سوی دیگر مقایسه قوانین و مقررات ایران با کنوانسیون حقوق کودک نیز می‌تواند به ما کمک کند تا نقاط افتراق و اشتراک نظام حقوقی کشور را با سایر کشورها شناسایی کنیم. کنوانسیون حقوق کودک به عنوان یک سند بین‌المللی، استانداردهایی را برای حمایت از حقوق کودکان تعیین کرده است که باید در سیاست‌های جنایی تقنینی کشورها لحاظ شود. بنابراین، بررسی ابعاد حقوقی کودک‌آزاری و تطابق آن با این کنوانسیون، می‌تواند به بهبود وضعیت حقوقی کودکان در ایران کمک کند. در خصوص پیشگیری از کودک‌آزاری و مباحث مربوط به آن تا کنون تحقیقات چندی چه در داخل کشور و چه در خارج کشور صورت گرفته است که به اهم آنها اشاره می‌گردد.

خاکساری (۱۳۸۸) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «بررسی تطبیقی حقوق کودک در فقه امامیه و کنوانسیون حقوق کودک» بیان داشت که مدرسه به عنوان یک کانون تربیتی کودکان می‌بایست در خصوص محافظت از آنان مدنظر قرار گیرد. این مسئله در مدارس پسرانه بیشتر به چشم می‌خورد، اما این نظارت‌ها دقیق به اجرا درنیامده است. ساختار کالبدی مدارس در حال حاضر می‌تواند بستری جرم‌زا علیه کودکان بوده که تاکنون هیچ نهادی من جمله آموزش و پرورش به آن توجهی خاص نداشته است. صلاحیت اخلاقی معلمان نیز می‌بایست به صورت مقطعی و دوره‌ای سنجش گردد.

عباسی کلیمانی (۱۳۹۵) کتابی با عنوان «حقوق کودک در نظام حقوقی ایران» نگاشت و بیان داشت که باتوجه به اشعار فقه اسلامی بر لزوم حمایت از کودک، قوه قضائیه در صورت مشاهده موارد کودک‌آزادی به شدت با آن برخورد می‌کنند. اما این‌ها جنبه کیفری وقوع جرم بوده و در خصوص مسائل پیشگیری، قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران نسبتاً ضعیف عمل کرده است. از آنجاکه کشور ما به کنوانسیون حقوق کودک نیز پیوسته است، وظیفه داشته که جنبه‌های پیشگیری از جرم علیه کودکان را تقویت کرده که البته در بعد اجتماعی به مدت‌ها زمان نیاز دارد. این کتاب در سال ۱۳۹۵ نگاشته شده بود و به قانون مصوب سال ۱۳۹۹ اشاره‌ای نشد. اسدی (۱۳۹۷) در تحقیق علمی با عنوان «بررسی حقوق کودکان در کنوانسیون حقوق بشر» بیان داشت که کنوانسیون حقوق کودک کشورها را به اتخاذ تدابیر پیشگیرانه موظف ساخته است. مفاد این کنوانسیون که ایران نیز به آن پیوسته است، کلی بوده و نیاز است بسته به هر مصداق، مقررات تخصصی در نظر گرفته شود. متأسفانه تمرکز بر این جرم توسط ضابطین کمتر بوده و برای مثال فضای مجازی که یکی از جنبه‌های آن می‌باشد، به حال خود رها گشته و در حال حاضر می‌تواند بستری جرم‌زا علیه کودکان تلقی شود. در این پژوهش به لزوم تقنین مناسب در این خصوص توصیه شد، اما مصادیق آن بیان نگردید.

حسینی (۱۳۹۸) در تحقیق علمی با عنوان «مسئولیت دولت‌ها و سازوکارهای صیانت از حقوق کودک در فضای مجازی» بیان داشت که امنیت در هر مصداق می‌بایست برای کودک تبیین شود و دولت‌ها در این خصوص مسئولیت دارند. دولت جمهوری

اسلامی ایران به این شرط به کنوانسیون حمایت از حقوق کودک پیوسته که در هر جا که میان قوانین ایران و کنوانسیون تناقض وجود داشت، به آن تعهد عمل ننماید. این مهم جنبه تفاسیر اشتباه از مسئولیت‌های دولت بوده که نیاز است در تحقیقات علمی به آن پرداخته شود. نیاز است که جمهوری اسلامی ایران سیاست جنایی مشارکتی در این خصوص اتخاذ کند که تاکنون تحقیق علمی در این خصوص صورت نگرفته است.

محبعلی و همکاران (۱۳۹۸) کتابی باعنوان «تفسیر حقوق کودک» نگاشتند. در این کتاب چنین بیان شد که تجاوزات جنسی وارده به کودک، روح و روان وی را تا آخر عمر می‌آزارد و این مهم در اکثر تحقیقات روانشناسی تأکید شده است. بنابراین مجازات عامل این جرائم، نمی‌تواند گرهی از مشکلات کودک باز کرده و نیاز است که جنبه‌های پیشگیری از جرم تقویت شود. متأسفانه ناآگاهی برخی خانواده‌ها می‌تواند زمینه‌ساز وقوع جرم باشد که در این خصوص، همکاری بین مسئولین قضائیه و خانواده‌ها ضرورت دارد. در این کتاب به مسئله سیاست جنایی مشارکتی اشاره شد، اما از جنبه‌های تقنینی آن سخن به میان نیامد.

اسداللهی (۱۴۰۰) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد باعنوان «تبیین مؤلفه‌های شهرسازی در اعتلای حقوق کودکان با رویکرد امنیت و کاهش جرم» بیان داشت که قوه مجریه براساس اختیارات خود، می‌تواند دغدغه‌های امنیتی در خصوص کودکان را در طرح‌های توسعه‌ای لحاظ نماید. در نهایت نیاز است که با اصلاح قوانین و مقررات فعلی در حیطه شهرسازی و با تصویب منابع حقوقی جدید، نسبت به ارتقای امنیت کودکان اقدام نمود. نیروی انتظامی نیز می‌بایست به صورت خاص مسئله حقوق کودکان را به‌عنوان دغدغه امنیتی در طرح‌های توسعه شهری لحاظ نمایند. تمرکز این تحقیق بر جنبه شهرسازی محافظت از کودک بود و نیاز است که مشابه این تحقیق در مصادیق مختلف کودک‌آزادی تعمیم یابد.

لیندنمایر^۱ (۱۹۹۷) در پایان‌نامه دانشجویی باعنوان «حقوق کودکان ساکن در خیریه» بیان داشت که حضور کودکان در محل‌های تجمیعی، تا حدودی می‌تواند مانع وقوع جرم علیه آنان گردد. اما این مکان‌ها می‌تواند زمینه‌ساز طرح نقشه علیه آنان تلقی گردد. مؤسسات خیریه می‌بایست نسبت به آگاه‌سازی کودکان از حقوق خود اقدام کرده و در این سنین فرهنگ ارتباط کودک و پلیس تقویت گردد. پلیس نیز می‌بایست در خصوص ارتباط با کودک تعلیم داده‌شده و حس اطمینان بین پلیس و کودک برقرار باشد.

برمن^۲ و آلبرایت^۳ (۲۰۱۷) در کتابی باعنوان «کودکان در چرخه جهان» بیان کرده که فرهنگ ارتباط بین کودک و پلیس در کشورهای غربی بهتر است. اما در کشورهای جهان سوم، رابطه بین کودک و والدین ناگسستنی می‌باشد. در نتیجه کودک به خود قبولانده که نیاز است از گناه والدین چشم‌پوشی کند. اما در غرب، کوچک‌ترین کج روی والدین با تماس کودک به پلیس پیگیری خواهد شد. بنابراین نیاز است که در راستای سیاست جنایی مقابله با کودک‌آزادی فرهنگ ارتباطی کودک با پلیس تقویت شود.

بیر^۴ (۲۰۱۸) در تحقیقی باعنوان «حمایت‌های سیاسی از کودکان» بیان داشت که گاه کودکان علیه یکدیگر جرم مرتکب شده که جنبه بازدارندگی از این جرائم سخت است. چراکه معمولاً بزرگ سالانه برای کودکان خطر تلقی می‌شوند. بنابراین نیاز است که بر ارتباطات بین کودکان نظارتی دقیق داشت تا از کج‌روی‌های آنان ممانعت شود. اقدام پیام‌رسان‌ها که برای والدین حق نظارت بر ارتباطات آن‌ها قائل شده‌اند، اقدامی پسندیده در این خصوص محسوب می‌گردد. نیاز است که چنین نظارت‌هایی در دیگر بخش‌ها برقرار باشد.

کیکلی^۵ و لیفارد^۶ (۲۰۱۹) در کتابی باعنوان «حقوق بین‌المللی کودک» بیان داشت که در اکثر کشورها، مجازات‌های بازدارنده در خصوص تعرض به کودک به‌خوبی مصوب شده است، اما متأسفانه جنبه‌های پیشگیری از جرم مدنظر قرار نگرفته است. برای مثال تأسیس مدرسه در مناطق پست و پریپیچ‌وخم، زمینه‌ساز ارتکاب جرائم علیه کودک است که قانون‌گذار نمی‌تواند تمامی جزئیات این مهم را مشخص نماید. بنابراین نهادهای مجری در این خصوص مسئولیت دارند.

1. Lindenmeyer
2. Berman
3. Albright
4. Beier
5. Kilkelly
6. Liefwaard

اسمیرک^۱ (۲۰۱۹) در رساله دکتری با عنوان «نظارت عامه بر مدارس کودکان» بیان داشت که تجهیز مدارس به دوربین های مداربسته می بایست با جدیت دنبال گشته و در این خصوص قوانین لازم مصوب گردد. نقاط گوشه و بدون دید مدرسه می تواند به محلی برای آزار جنسی دانش آموزان مبدل گردد. هراندازه قسمت های مختلف مدرسه در معرض دید قرار گیرد، می تواند از تعرض به کودکان ممانعت کند. در این صورت اعتماد بین والدین و مدرسه برقرار شده که برای آینده تحصیل کودکان بهتر خواهد بود. آندال^۲ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان «فضای شهری کودکان» بیان داشت که در قوانین شهرسازی امنیت کودکان می بایست کاملاً لحاظ گردد. چراکه شهر می تواند به محلی برای تعرض علیه کودک مبدل شده و دسترسی ضابطین دادگستری در اسرع وقت به نقطه جرم نیز مدنظر است. در حال حاضر هماهنگی امور شهری و تأسیس شهرهای جدید بر عهده استانداران هر استان بوده که میزان اختیارات وی در این خصوص مدنظر است. نیاز است که کلیه قوانین شهری همسو در حمایت از حقوق کودک باشد. مباحث پژوهش حاضر در دویخش اصلی تدوین گردیده است. در بخش اول کلیات و مبانی و مفاهیم مرتبط با موضوع تحقیق بحث گردیده است و در قسمت دوم به بررسی و تحلیل قوانین کیفری ایران از حیث بازدارندگی از کودک آزاری پرداخته شده است.

مبانی و مفاهیم

مفاهیم

کودک

کودک به فردی گفته می شود که به سن بلوغ نرسیده و قوهی درک و تمییز کامل برای تشخیص سود و زیان یا حق و ناحق را ندارد. از این رو، نمی تواند ارادهی حقوقی مستقل داشته باشد. کودک ممیز، فردی است که هنوز به بلوغ کامل نرسیده اما تا حدی قادر به تشخیص درست از نادرست است و می تواند برخی امور حقوقی را انجام دهد. طبق کنوانسیون حقوق کودک (ماده ۱)؛ کودک کسی است که کمتر از ۱۸ سال سن دارد. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹) نیز طفل را کسی می داند که به بلوغ شرعی نرسیده و نوجوان را فرد زیر ۱۸ سال که به بلوغ رسیده است. در ایران، سن بلوغ شرعی در دختران ۹ سال و در پسران ۱۵ سال تمام قمری تعیین شده است. بنابراین، طفل کسی است که هنوز از نظر جسمی و روحی آماده شرکت کامل در امور اجتماعی و خانوادگی نیست. (اکبری، ۱۳۹۹، ۸۷)

کودک آزاری

کودک آزاری عبارت است از هرگونه رفتاری که سلامت جسمی یا روانی کودک را به خطر بیندازد یا رفاه و بهزیستی او را تهدید کند. این رفتارها می توانند فیزیکی (مانند ضرب و جرح، تجاوز) یا روانی و عاطفی (مانند تحقیر، تهدید، بی توجهی) باشند. تمایز کودک آزاری از تنبیه بدنی در پرورش کودک گاهی دشوار است، زیرا برخی رفتارها ممکن است در شرایط خاص به منظور تربیت کودک انجام شود، اما هر اقدامی که باعث آسیب جسمی یا روانی و اثرات ماندگار در کودک شود، کودک آزاری محسوب می شود. (Mehra N. 2009; 9 (35): 251-270)

انواع کودک آزاری

کودک آزاری عاطفی

اجرای ماده ۲۹ کنوانسیون حقوق کودک، والدین و جامعه موظفند به شخصیت و نیازهای عاطفی کودکان توجه کنند و در صورت جدایی والدین، دولت مکلف است از کودک حمایت کند (ماده ۲۰). این تدابیر به کاهش کودک آزاری عاطفی کمک می کند.

همچنین ماده ۳۴ کنوانسیون، کشورها را موظف می‌کند کودک را در برابر هر گونه سوءاستفاده و بهره‌کشی جنسی محافظت کنند؛ از جمله جلوگیری از کشنده شدن کودکان به روابط جنسی غیرقانونی، فاحشه‌گری و استفاده در نمایش‌های جنسی.

کودک‌آزاری روانی

کودک‌آزاری روانی مصادیق مختلفی می‌تواند داشته باشد که برخی مصادیق آن می‌تواند به شکل توهین و قذف باشد، که طبق مواد ۱۴۷، ۱۴۵ و ۶۰۸ قانون مجازات اسلامی تا ۷۴ ضربه شلاق مجازات دارد. مصادیق دیگر شامل رها کردن کودک (ماده ۶۳۳)، ربودن نوزاد (ماده ۶۳۱)، مزاحمت و تعرض در اماکن عمومی (ماده ۶۱۹) و عدم تحویل کودک به سرپرست قانونی (ماده ۶۳۲) است. در جرایم جدی‌تر مانند آدم‌ربایی علیه کودکان (ماده ۶۲۱)، مجازات از ۵ تا ۱۵ سال حبس است و در صورت وارد آمدن آسیب جسمی یا حیثیتی به کودک، مجازات حداکثری اعمال می‌شود. اغلب ربایندگان علاوه بر ربودن، کودکان را به بهره‌کشی، کارهای سخت یا قاچاق مواد مخدر مجبور می‌کنند و در صورت ارتکاب جرایم متعدد، مجازات‌ها جمع می‌شود. (انسل مارک، ۱۳۹۱، ۱۳۲)

این سیاست‌ها نشان می‌دهد که قانون‌گذار ایران در برخورد با کودک‌آزاری و سوءاستفاده از کودکان، همواره بر تشدید مجازات و حمایت از کودک تأکید داشته است.

کودک‌آزاری ناشی از ترک فعل

این نوع کودک‌آزاری زمانی رخ می‌دهد که ترک فعل والدین یا سرپرست، سلامت جسمی یا روانی کودک را به خطر می‌اندازد. به عنوان مثال، ماده ۴ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان (۱۳۹۹) ممانعت از تحصیل و نادیده گرفتن سلامت جسمی و روانی کودک را جرم تلقی کرده است. همچنین ماده ۶۴۲ قانون مجازات اسلامی ترک مراقبت از کودک تحت تکفل در صورت استطاعت مالی را مجازات‌پذیر دانسته است.

کودک‌آزاری ناشی از بهره‌گیری خلاف

در این حالت، کودک برای منافع دیگران مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد، حتی اگر سلامت او در خطر نباشد. ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، خرید و فروش، بهره‌کشی و به‌کارگیری کودک در اعمال خلاف مانند قاچاق را ممنوع کرده و مجازات آن حبس یا جزای نقدی است. بهره‌کشی در تکدی‌گری (ماده ۷۱۳ ق.م.ا) یا در جرایم مواد مخدر نیز مشمول مجازات خاص است. همچنین، استخدام کودکان زیر ۱۵ سال طبق ماده ۷۹ قانون کار ممنوع است. (جمال بیگی، ۱۳۹۴، ۱۵۵)

کودک‌آزاری جنسی

این نوع کودک‌آزاری شامل هرگونه سوءاستفاده جنسی از کودک است و بسیاری از مصادیق آن در قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی شده است، مانند لواط، زنا، تقبیل، قوادی، تهیه تصاویر مستهجن از کودکان و تشویق به فحشا. برخی جرایم دیگر مانند هرزه‌گری کودکان نیز در لایحه جرایم رایانه‌ای به عنوان کودک‌آزاری شناخته می‌شوند. (طارمی، ۱۳۹۹، ۷۶)

پیشگیری از جرم

پیشگیری از جرم در حوزه کودک‌آزاری یعنی انجام اقداماتی که قبل، حین یا حتی بعد از وقوع آزار، کودک را از هرگونه آسیب جسمی، روانی یا جنسی محافظت کند و از تکرار جرم جلوگیری کند. این پیشگیری فقط به قوانین و مجازات‌ها محدود نمی‌شود، بلکه شامل آموزش والدین، حمایت اجتماعی و فرهنگ‌سازی در جامعه نیز هست تا کودکان در محیطی امن و سالم رشد کنند. (مدنی، ۱۳۹۳، ۴۳)

مبانی

مبانی اخلاقی

حمایت از کودکان نه تنها یک وظیفه قانونی، بلکه یک ضرورت اخلاقی و انسانی است. کودکان موجوداتی آسیب پذیر هستند که قدرت دفاع از خود را ندارند و نیازمند مراقبت، محبت و محیط امن برای رشد جسمی و روانی اند. از نظر اخلاقی، کودک آزاری اقدامی ناپسند و غیرقابل قبول است زیرا: حقوق طبیعی کودک را نقض می کند: هر کودک حق دارد در محیطی امن و پر از محبت رشد کند و از آسیب های جسمی و روانی محافظت شود. به آینده جامعه آسیب می زند: کودکانی که در محیط ناسالم رشد می کنند، در بزرگسالی ممکن است مشکلات روانی، اجتماعی و اقتصادی داشته باشند و این بر کل جامعه تأثیرگذار است. مسئولیت جمعی را یادآوری می کند: حمایت از ضعیف ترین اعضای جامعه، وظیفه اخلاقی همگان است و سکوت در برابر کودک آزاری، از نظر اخلاقی قابل پذیرش نیست.

مبانی حقوقی

با توجه به اهمیت کودک آزاری هم در حقوق داخلی و هم اسناد بین المللی، از حیث حقوقی به این موضوع پرداخته شده است. با وجود آن که دین اسلام برای کودک از همان ابتدای تکوین نطقه حقوقی را قابل بوده اما در مقابل تا قرن بیستم نه در سطح قوانین داخلی کشورها و نه در سطح بین المللی، هیچ قانون مدونی برای کودکان نوشته نشده است. اولین تلاش بین المللی در سال ۱۹۲۴ میلادی صورت گرفت و پس از آن در بیستم نوامبر سال ۱۹۵۲ اعلامیه ی جهانی حقوق کودک می رسد. اما کامل ترین شکل ظهور حقوق کودک در کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ تجلی یافته است و اجرای این کنوانسیون در اعلامیه جهانی بقای رشد در دهه ۱۹۹۰ و اساسنامه ها و استاد سازمان های بین المللی مرتبط با رفاه کودکان نیز مورد تأکید قرار گرفته است (همتی، ۱۳۹۳، ۶۵)

کنوانسیون حقوق کودک مشتمل بر یک مقدمه و ۵۴ ماده است و در سه بخش بیان شده است. بخش اول که بیشترین مواد کنوانسیون از (ماده ی ۱ تا ۴۱) به آن یافته به تعریف کودک و انواع حقوق و تعهد دولتهای عضو برای رعایت این حقوق می پردازد. بخش دوم از (ماده ی ۴۳ تا ۴۵) به مکانیزم اجرایی و نظارتی کنوانسیون پرداخته و چگونگی تشکیل و ترکیب نحوه ی عمل کمیته ی حقوق کودک را بیان می دارد بخش سوم از (ماده ی ۴۶ تا ۵۴) متکفل بیان نحوه ی امضاء تصویب و الحاق به کنوانسیون و اعلام حق شرط و خروج از کنوانسیون است. این مقاله نامه در تاریخ دوم سپتامبر ۱۹۹۰ قابل اجرا شد و تا اکتبر ۱۹۹۷ بالغ بر ۱۹۱ کشور به آن پیوسته اند. (مهدوی، ۱۳۹۲، ۸۸)

دولت جمهوری اسلامی ایران نیز جزو دولتهایی است که کنوانسیون را در سال ۱۳۷۲ امضا و تصویب کرده است. مجلس در هنگام تصویب طی ماده واحده ای اعلام داشت که آن را در صورت تعارض با قوانین داخلی یا اسلامی لازم الرعایه نمی داند و با همین قید کلی آن را تصویب کرد کنوانسیون در حالت کلی در چهار زمین (الف) بقاء (ب) رشد (ج) حمایت و در مشارکت کودک مسائل را مطرح کرده است. معنای این عبارت ماده ی واحده این است که دولت جمهوری اسلامی ایران با پیوستن به این کنوانسیون درصدد بر نمی آید قوانین خود را با مقررات کنوانسیون وفق بدهد و آنها را اصلاح کند بلکه قوانین خود را اجرا می کند و در آینده نیز قوانینی را که مناسب بداند وضع و اجرا میکند و به هر صورت هر جا مقررات کنوانسیون با قوانین داخلی فعلی با قوانین مصوب بعدی مغایر تشخیص داده شود این مقررات برای دولت جمهوری اسلامی ایران، لازم الرعایه نیست. در هر صورت شورای نگهبان در نظریه ی شماره ی ۵۷۶ مورخ ۷۲/۱۱/۴ موارد مخالف کنوانسیون با موازین شرع را مشروحا اعلام داشت اما در نهایت همان تحفظ کلی را پذیرفت و مصوبه ی مجلس را تأیید کرد.

قانون گذار در ایران چه قبل و چه بعد از انقلاب در قوانین کیفری به تنها تعریفی از کودک آزاری ارائه نداده بلکه هیچ وقت در صدد احصای کامل جرایمی که ممکن است نسبت به اطفال واقع شوند نیز بر نیامده است. تا آن که در آذر ماه سال ۱۳۸۱ تحت تاثیر یافته های روان شناختی جرم شناختی و جامعه شناختی در زمینه ی حمایت از کودکان و کاهش و پیشگیری از کودک آزاری

قانونی با عنوان قانون حمایت از کودکان و نوجوانان به تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی رسید این قانون از جهت این که برای اولین بار اصطلاح کودک‌آزاری را وارد ادبیات حقوقی کیفری ایران کرد و برای اولین بار تعریف و ذکر مصادیق اقدام نمود بسیار حایز اهمیت می باشد. طرح فوق در قالب ۹ ماده به تایید شورای نگهبان رسید ماده ی ۳ و ۴ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان به بیان مصادیق کودک‌آزاری پرداخته اند و مقرر می دارد: هرگونه خرید فروش بهره کشی به کارگیری کودکان به منظور ارتکاب اعمال خلاف از قبیل قاچاق ممنوع و مرتکب حسب مورد علاوه بر جبران خسارت وارده به شش ماه تا یک سال زندان و یا به جزای نقدی از ده میلیون ریال تا بیست میلیون ریال محکوم خواهد شد. مطابق ماده ی ۴ قانون فوق هرگونه صدمه و اذیت و آزار و شکنجه ی جسمی و روحی کودکان و ناپدید کردن عمدی سلامت و بهداشت روانی و جسمی و ممانعت تحصیل آنان ممنوع و مرتکب به سه ماه و یک روز تا شش ماه حبس تا ده میلیون ریال جزای نقدی محکوم میگردد. در این قانون قانون گذار هم به تعریف کودک‌آزاری و هم ذکر مصادیق آن اقدام کرده است که گام بسیار مهمی در زمینه ی پیشگیری کیفری از کودک‌آزاری محسوب می شود (وظیفه، ۱۳۹۱، ۱۰۲).

همچنین برای حمایت از کودکان قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بد سرپرست در سال ۱۳۹۲ به تصویب رسید و به حمایت از کودکان بی سرپرست پرداخته در ماده ۶ قانون فوق درخواست کنندگان سرپرستی باید دارای شرایط زیر باشند. الف. تقید به انجام واجبات و ترک محرمات
ب. عدم محکومیت جزائی مؤثر با رعایت موارد مقرر در قانون مجازات اسلامی
ج. تمکن مالی د عدم حجرها - سلامت جسمی و روانی لازم و توانایی عملی برای نگهداری و تربیت کودکان و نوجوانان تحت سرپرستی

و. نداشتن اعتیاد به مواد مخدر مواد روانگردان و الکل

ز. صلاحیت اخلاقی

ح. عدم ابتلاء به بیماریهای واگیر و با صعب العلاج

ط. اعتقاد به یکی از ادیان مصرح در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، ۱۳۹۲)
در ماده ۱۲ این قانون بیان شده که دادگاه میتواند در دوره سرپرستی آزمایشی در صورت زوال و یا عدم تحقق هر یک از شرایط مقرر در این قانون به تقاضای دادستان و با سرپرست منحصر یا سرپرستان کودک یا نوجوان و با اطلاع قبلی سازمان و همچنین با تقاضای سازمان قرار صادره را فسخ نماید ماده ۲۵ حکم سرپرستی پس از اخذ نظر کارشناسی سازمان در موارد زیر فسخ می شود.

الف. هر یک از شرایط مقرر در ماده (۶) این قانون منتفی گردد.

ب. تقاضای سرپرست منحصر با سرپرستان در صورتی که سوء رفتار کودک یا نوجوان برای هر یک از آنان غیر قابل تحمل باشید.

ج. طفل پس از رشد با سرپرست منحصر یا سرپرستان توافق کند.

تلاش های جهانی در راستای حمایت از کودک به عنوان آسیب پذیرترین عضو خانواده منجر به تصویب کنوانسیون حقوق کودک گردید با توجه به اعتراض برخی دولت ها مثل آلمان ایرلند سوند فلاند نروز در خصوص پیش شرط ایران در سال ۱۳۷۲ طی ماده واحدی به شرط عدم مغایرت مفاد با موازین شرعی و حقوقی به این کنوانسیون پیوست. در این پژوهش به دنبال ارزیابی میزان پای بندی ایران به این کنوانسیون و تعهدات بین المللی با عنایت به منبع اصلی حقوق ایران فقه امامیه می باشد. بدو امر سن بلوغ کودک به عنوان ارکان اساسی مسولیت کیفری ارزیابی می گردد (نوربها، ۱۳۹۱، ۴۳)

قانون حمایت از کودکان بدون سرپرست ۱۳۵۳ با استفاده از حمایت از کودکان در جرایم مرتبط با مواد مخدر ماده ۳۳ کنوانسیون که ایران به آن الحاق گردیده اما بعضا از این قشر آسیب پذیر و تشدید مجازات خفیف تر پیش بینی نموده است. برای مثال عدم اثبات حدود یا کاهش میزان آنها برای فاعل بالغ نسبت به مفعول نابالغ در تبصره ۲ ماده ۲۲۴ و تبصره ۱ ماده ۲۵۱ اشاره نمود) مؤذن زادگان، ۱۳۹۷، ۱۴۳)

مواد ۳۷ و ۴۰ کنوانسیون علاوه بر تاکید بر لزوم برنامه آموزشی در قبال رفتار محرمانه کودک اعمال مجازات حبس ابد اعدام بر حذر داشته که نشان از تعارض قوانین ایران با مفاد کنوانسیون است. همچنین مطابق کنوانسیون پس از تحقق جرم از طریق مراقبت های پزشکی روانی ایجاد تسهیلات لازم در زمینه اقامه دعوی تامین ضرر و زیان از طریق منابع دولتی خیریه و بیمه می باشد نظام حقوقی ایران دارای خلا قانونی است.

ماده ۷ کنوانسیون ضرورت ثبت ولادت قانون تخلفات جرایم مجازات مربوط به اسناد سجلی (۱۳۷۰) حفظ هویت کودک ملیت نام و نام خانوادگی به تصویب رسیده است.

ماده ۹ شناسایی والدین کودک نگهداری کودک توسط والدین عدم جدایی مطابق مواد ۱۱۶۹-۱۱۶۸ نگهداری کودکان حق و تکلیف والدین است.

ماده ۱۱۷۳ سوء رفتار والدین به خطر افتادن صحت جسمانی و تربیت اخلاقی دادگاه میتواند قیّم با سرپرست دیگر تعیین کند (داور و همکاران، ۱۳۹۳، ۱۴۳)

سیاست های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در خصوص حمایت فرزند لزوم برخورداری از حمایت مالی پدر - حق ملاقات با فرزند

مواد ۲۳ تا ۲۷ و نیز ۳۹ برقراری حداقل امکانات بهداشتی برای اطفال برقراری بیمه - اقدامات ضروری جهت تسریع روانی جسمی حمایت همه جانبه از کودکان معلولان - بهره مندی از مراقبتهای ویژه دسترسی موثر به خدمت بهداشتی - توان بخشی آمادگی برای اشتغال و پیشرفت فرهنگی نیز مبادله بین المللی اطلاعات در این حوزه تاکید کرده است. نظام حقوقی ایران اصول ۳ و ۲۹ و ۴۳ قانون اساسی ماده ۱۳ میثاق حقوق اقتصادی اجتماعی برخورداری از تامین اجتماعی عنوان حقی همگان پرداخته اند. مواد ۲۸ و ۲۹ آموزش و پرورش دوره ابتدایی اجباری و رایگان

مواد ۳۰ حق تحصیل - تامین وسایل امکانات تحصیل اجباری بودن آموزش و پرورش برای کلیه افراد

ماده ۱۷ حق دسترسی وی به وسایل ارتباط جمعی - رسانه های گروهی - کتاب اساسنامه بنیاد ملی بازی رایانه آماده سازی کودک برای تصدی موقعیت اجتماعی - مناسب رشد فکری - ترغیب وی به همکاری اجتماعی در قالب برگزاری اجتماعا نسیاستهای بهبود وضع گذراندن اوقات فراغت زنان و دختران حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای تنظیم قواعد الزام آور در حقوقی ناظر بر راهنمایی ها رسانه ها در تولید محصولات حوزه کودکان (قربانی، ۱۳۹۴، ۱۴۳)

مواد ۱۲ تا ۱۵ آزادی فکری - عقاید مذهب - زبان دریافت و رساندن اطلاعات اصل ۳ تامین آزاید در حدود قانون - اصول ۲۳ تا ۲۵ حق تشکیل احزاب - آزادی عقاید - آزادی مذهب در اصل ۱۲ حق مصونیت افراد از تعرض به حیثیت جان - مال حقوق مسکن و شغل اشخاص لزوم اشتغال کودکان رعایت ماده ۳۲ در نظام حقوقی ایران اصل ۲۸ وادار نمودن به کاری که خلاف سلامت جسمانی روانی ممنوع است .

وفق ماده ۱۱۹۹ و ۱۲۰۴ تامین اقتصادی کودکان مشتمل بر مسکن - خوراکی - پوشاک به قدر رفع حاجت با در نظر گرفتن منفق بر عهده پدر می باشد.

اهمیت دین مبین اسلام به حقوق کودک را آن جا میتوان دید که فقه اسلام برای تمامی مراحل زندگی جنین از لحظه ی انعقاد نطفه گرفته تا لحظه تولد دیه مقرر کرده است. خشونت و آزار و به طور کلی به کارگیری روش هایی که متضمن ضرر جسمی مالی با روحی و روانی باشد از نظر اسلام مردود و تنها در مواردی به عنوان مجازات برای مجرمان تجویز شده است. اصل تنبیه در اسلام بر خلاف آنچه که در برخی از سیستمهای تربیتی به آن برمی خوریم امری محکوم نیست بلکه برعکس امری لازم است. کودکی که در برابر رفتار ناپسندش کنترل نبیند، جامعه ای که در ان عقوبت و کیفر نقشی نداشته باشد. لاقید خودنما بی شخصیت و فاسد خواهد شد. از آن جایی که همیشه به وسیله ی منطق، نمی توان کودک را وادار به اطاعت کرد در مواردی تنبیه ضرورت پیدا میکند. دین اسلام برای طفل حقوقی را ایجاد کرده، حتی دین مبین اسلام بر حقوق مالی طفل نیز چه پیش از تولد و چه پس از آن تاکید نموده همچنان که گفته شد حق ارت را برای جنین پذیرفته است. همچنین دین اسلام برای کودک بعد از تولد نیز حقوق بسیاری چون حق رضاع حق برخورداری از نام حق برخورداری از هویت خانوادگی نسب)

حق برخورداری از نگهداری و حفاظت حضانت)، حق بر نفقه تامین هزینه های زندگی حق برخورداری از سرپرستی و قیمومت و سایر حقوق دیگر را قائل شده است.

غالب حمایت های مقنن از کودک بزه دیده به صورت حمایت های کیفری در قانون مجازات اسلامی جلوه گر شده است و ضمن آنکه همچون گذشته سن مسئولیت کیفری را برای دختران ۹ سال تمام قمری قرار داده تلاش کرده با تفکیک مسئولیت کیفری اطفال در حدود و قصاص و تعزیرات تا حدودی مشکلات را کاهش دهد.

سیاست کیفری ایران نسبت به جرایم علیه آزادی و تمامیت معنوی کودکان در چهار جنبه ی آدم ربایی و مخفی کردن طفل تعویض طفل، سوء استفاده از کودکان برای تکدی گری و سوء استفاده از کودکان در کار مورد توجه قرار گرفته است. در مورد استاد بین المللی که اهمیت جایگاه و نقش کودکان سبب توجه روز افزون به آنان شده است. در چند دهه ی اخیر بسیاری از اسناد و اجلاس های حقوق بشری ضمناً یا مستقلاً به حقوق آنها پرداخته برای تامین مصالح عالیه کودکان تکالیف و تعهداتی بر دوش دولتها و خانواده ها نهاده اند. (جمال بیگی، ۱۳۹۴، ۷۶)

پیشینه تقنینی حمایت از کودکان و نوجوانان در ایران

از گذشته تا امروز، ایران تلاش کرده با تصویب قوانین مختلف از حقوق و سلامت کودکان و نوجوانان حمایت کند. برخی از مهم ترین این قوانین عبارت‌اند از:

قانون حمایت از خانواده (۱۳۵۳) و اصلاحات بعدی

این قانون به طور غیرمستقیم از کودکان حمایت می‌کند، به ویژه در زمینه حضانت و نگهداری از کودکان یتیم یا طلاق گرفته. قوانین مربوط به ولی قهری و حقوق حضانت در این قانون مشخص شده‌اند تا کودکان از مراقبت مناسب برخوردار باشند. قانون تأمین وسائل و امکانات تحصیل اطفال و جوانان ایرانی ۲. مصوب ۱۳۵۳.۴.۳۰

مطابق قانون مذکور کلیه اطفال و جوانان ایرانی که واجد شرایط تحصیل می‌باشند باید بدون هیچ گونه مانعی به تحصیل بپردازند و هیچ کس نمی‌تواند آنان را از تحصیل باز دارد، جز با مجوز قانونی.

قانون حمایت از کودکان و نوجوانان ۱۳۸۱

مطابق این قانون کلیه اشخاصی که به سن ۱۸ سال تمام ششمی نرسیده اند از حمایت های این قانون برخوردارند. این قانون به طور خاص به جرم انگاری کودک‌آزاری و حمایت از کودکان و نوجوانان پرداخته است. لیکن حوزه جرم انگاری محدود بوده و تمام اقسام کودک‌آزاری را شامل نمیشد. همچنین قانون مذکور صرفاً به بحث جرایم و مجازات‌ها در حوزه کودک‌آزاری پرداخته و به پیشگیری غیرکیفری توجهی نداشته است. قانون مذکور موسسات و سازمانهایی را که به نحوی مسولیت سرپرستی و نگهداری کودکان را به عهده دارند ملزم نموده که موارد کودک‌آزاری را گزارش داده و تخلف از انجام این وظیفه مستوجب مجازات خواهد بود.

قانون حمایت از کودکان و نوجوانان (۱۳۹۹)

این قانون کامل ترین و به روزترین قانون در زمینه حمایت از کودکان است. هدف آن پیشگیری از کودک‌آزاری و حمایت از کودکانی است که مورد آزار جسمی، روانی یا جنسی قرار گرفته‌اند. این قانون نه تنها انواع کودک‌آزاری را جرم‌انگاری کرده، بلکه برای مرتکبین مجازات‌های مشخص و ضمانت‌های اجرایی نیز در نظر گرفته است.

قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲)

این قانون چارچوب کلی جرایم و مجازات‌ها را تعیین می‌کند و بسیاری از رفتارهای کودک‌آزاری را شامل می‌شود. برای مثال، ضرب و جرح، سوءاستفاده جنسی، قتل یا بهره‌کشی از کودکان در این قانون پیش‌بینی شده و مجازات‌های حبس، دیه و مجازات‌های تبعی و تکمیلی مانند محرومیت از حقوق اجتماعی برای مرتکبین تعیین شده است.

قوانین و آیین‌نامه‌های بهداشتی و روانی کودکان

این قوانین، حمایت‌های بهداشتی و روانی از کودکان را تضمین می‌کنند و شامل ارائه خدمات روان‌درمانی، درمان آسیب‌های جسمی و روانی، و پیشگیری از آسیب‌های آینده هستند.

دستورالعمل‌ها و مصوبات سازمان بهزیستی

سازمان بهزیستی نقش مهمی در حمایت از کودکان دارد. ایجاد مراکز حمایتی، سرپرستی کودکان آسیب‌دیده، آموزش والدین و مربیان و راه‌اندازی مهدهای کودک ویژه، بخشی از اقدامات این سازمان است که قوانین را تکمیل می‌کند.

تحلیل جرائم و مجازات‌های مرتبط با کودک‌آزاری در حقوق ایران

انواع جرائم

کودک‌آزاری یکی از جدی‌ترین معضلات اجتماعی و حقوقی است که می‌تواند آثار جسمی، روانی و اجتماعی بلندمدتی بر کودکان بگذارد. در قوانین ایران، انواع کودک‌آزاری را می‌توان از چند دیدگاه، از جمله نوع آسیب، مرتکب و شرایط وقوع جرم، تقسیم‌بندی کرد. در ادامه، مهم‌ترین انواع آن بررسی می‌شود.

کودک‌آزاری جسمی

کودک‌آزاری جسمی شامل هرگونه رفتار عمدی است که به بدن کودک آسیب می‌رساند یا باعث درد جسمانی او می‌شود. نمونه‌ها: کتک زدن، سیلی زدن، لگد زدن، سوختگی، حبس کودک، محروم کردن از غذا یا مراقبت پزشکی ضروری. ابعاد قانونی: بر اساس ماده ۲ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹)، هرگونه صدمه جسمی عمدی به کودک جرم محسوب می‌شود و مرتکب به مجازات حبس یا دیه محکوم می‌شود. در مواردی که آسیب شدید باشد، مجازات سنگین‌تر، شامل قصاص یا حبس طولانی‌مدت، اعمال می‌شود.

کودک‌آزاری روانی یا عاطفی

این نوع کودک‌آزاری شامل رفتارهایی است که عزت‌نفس، شخصیت و رشد روانی کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد. نمونه‌ها: تحقیر، تهدید، توهین، طرد یا منزوی کردن کودک، مقایسه تحقیرآمیز با دیگران، ایجاد ترس یا احساس گناه دائمی، وادار کردن کودک به مشاهده نزاع‌های خانوادگی.

پيامدها: این رفتارها باعث افسردگی، اضطراب، پرخاشگری، افت تحصیلی و حتی گرایش به خودآزاری در آینده می‌شوند.

کودک‌آزاری جنسی

سوءاستفاده جنسی از کودک هرگونه تماس یا بهره‌کشی جنسی با او است، حتی اگر ظاهراً رضایت والدین وجود داشته باشد، زیرا قانون رضایت کودک را معتبر نمی‌داند.

نمونه‌ها: تجاوز، لمس و بوسه جنسی، نمایش محتوای جنسی، بهره‌کشی در تولید محتوای پورنوگرافیک و استفاده از کودک برای کسب منفعت مالی از روابط جنسی.

ابعاد قانونی: مطابق قانون مجازات اسلامی و قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، این رفتارها جزو شدیدترین جرایم محسوب می‌شوند و مرتکب به حبس طولانی‌مدت و در موارد خاص به مجازات اعدام محکوم می‌شود.

غفلت و بی‌توجهی

غفلت زمانی رخ می‌دهد که والدین یا سرپرستان در تأمین نیازهای اساسی کودک کوتاهی کنند. نمونه‌ها: محروم کردن کودک از غذا یا مراقبت‌های پزشکی، ترک تحصیل، قرار دادن کودک در محیط خطرناک یا رها کردن در خیابان.

پیامدها و قانون: این رفتار باعث آسیب جسمی و روانی کودک می‌شود و طبق ماده ۶ قانون حمایت از اطفال، مرتکب به مجازات قانونی محکوم می‌گردد.

بهره‌کشی اقتصادی

استفاده از کودکان در فعالیت‌های اقتصادی که سلامت یا رشد آنان را به خطر می‌اندازد، بهره‌کشی اقتصادی است. نمونه‌ها: کار در خیابان یا کارگاه‌های خطرناک، تکدی‌گری، فروش مواد، وادار کردن کودک به نمایش‌های تحقیرآمیز برای درآمد.

قانون: ماده ۳ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان این اقدامات را جرم می‌داند و مجازات حبس یا جزای نقدی برای آن‌ها تعیین کرده است.

قاچاق و استثمار کودکان

این نوع کودک‌آزاری شامل جابه‌جایی، خریدوفروش یا بهره‌کشی از کودکان برای اهداف غیرقانونی است. نمونه‌ها: کار اجباری، تکدی‌گری، بهره‌کشی جنسی، قاچاق مواد مخدر، فروش اعضای بدن. قانون: بر اساس قانون مبارزه با قاچاق انسان و پروتکل پالمو، این اقدامات حتی با رضایت ظاهری والدین نیز جرم محسوب می‌شوند و مرتکب مجازات سنگین دریافت می‌کند.

کودک‌آزاری سایبری

با گسترش فضای مجازی، کودکان در معرض سوءاستفاده و تهدید آنلاین قرار دارند. نمونه‌ها: ارسال پیام تهدیدآمیز، انتشار تصاویر خصوصی، فریب برای ملاقات حضوری، سوءاستفاده جنسی آنلاین، بهره‌کشی در شبکه‌های پورنوگرافی. قانون: مطابق قانون جرایم رایانه‌ای (۱۳۸۸)، هرگونه تهدید، انتشار یا دسترسی غیرمجاز به اطلاعات خصوصی کودکان جرم محسوب می‌شود.

مجازات‌های مربوط به کودک‌آزاری

کودک‌آزاری به عنوان یکی از معضلات اجتماعی و حقوقی در جوامع مختلف شناخته می‌شود. مجازات‌های مربوط به کودک‌آزاری در نظام‌های حقوقی مختلف، بسته به نوع و شدت آسیب، متفاوت است. در اینجا به بررسی مجازات‌های مرتبط با کودک‌آزاری می‌پردازیم.

مجازات‌های مربوط به کودک‌آزاری باید به گونه‌ای طراحی شوند که هم از کودکان محافظت کنند و هم به بازپروری متخلفان کمک نمایند. ایجاد یک سیستم جامع برای شناسایی و رسیدگی به موارد کودک‌آزاری ضروری است تا بتوان به طور مؤثر با این معضل اجتماعی مقابله کرد.

مجازات های اصلی

کودک آزاری یکی از رفتارهای مجرمانه‌ای است که آثار عمیق و گاه غیرقابل جبرانی بر جسم و روان قربانیان بر جای می‌گذارد. از این رو قانون‌گذار در ایران، برای مقابله با این پدیده، مجازات‌های متفاوتی را متناسب با نوع و شدت رفتار مرتکب پیش‌بینی کرده است. این مجازات‌ها عموماً شامل حبس، جزای نقدی و دیه هستند که هر یک هدف و فلسفه خاصی را دنبال می‌کنند. در ادامه، به تفکیک و با استناد به قوانین موجود، به بررسی و تحلیل این مجازات‌ها پرداخته می‌شود.

مجازات حبس

مجازات حبس، در قانون، برای رفتارهایی در نظر گرفته شده است که از نظر شدت و آثار، بیشترین آسیب را به کودک وارد می‌کنند. این مجازات به‌ویژه در مواردی اعمال می‌شود که آزار، جنبه‌ی عمدی داشته و به طور مستقیم سلامت جسمی یا روحی کودک را تهدید کرده باشد.

مطابق ماده ۴ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹، هرکس مرتکب آزار جسمی، روانی یا اخلاقی نسبت به طفل یا نوجوان شود به گونه‌ای که سلامت او را به خطر اندازد، به حبس از شش ماه تا سه سال یا جزای نقدی معادل آن محکوم می‌گردد.

در موارد شدیدتر مانند سوءاستفاده‌ی جنسی از کودک، بهره‌کشی اقتصادی، خرید و فروش اطفال، یا استفاده از آنان در جرائم سازمان‌یافته یا اعمال خلاف قانون، مجازات حبس سنگین‌تری پیش‌بینی شده است. به‌عنوان مثال، ماده ۹ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان برای افرادی که از کودکان در تکدی‌گری یا قاچاق استفاده می‌کنند، مجازات حبس از دو تا پنج سال مقرر کرده است (قدسی، ۱۴۰۰، ۸۸).

در صورتی که آزار منجر به مرگ، نقص عضو یا جراحات شدید شود، ممکن است مجازات مرتکب بر اساس قواعد قصاص یا حبس تعزیری شدیدتر اعمال گردد. هدف قانون‌گذار از تعیین مجازات‌های سنگین در این گونه موارد، صرفاً مجازات مرتکب نیست، بلکه پیشگیری از تکرار جرم، حمایت از سایر کودکان در معرض خطر، و ایجاد بازدارندگی در سطح جامعه است. (صبوری پور، ۱۴۰۲، ۷۶)

جزای نقدی

در برخی موارد که رفتار مرتکب از شدت کمتری برخوردار است و بیشتر جنبه‌ی بی‌توجهی، کوتاهی یا آسیب روانی غیرمستقیم دارد، قانون‌گذار به جای مجازات‌های سنگین، جزای نقدی را مقرر کرده است. در همان ماده ۴ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹)، قاضی اختیار دارد با توجه به شرایط و اوضاع و احوال پرونده، به جای حبس، جزای نقدی تعیین کند. این رویکرد، انعطاف‌پذیری قانون را نشان می‌دهد و به قاضی اجازه می‌دهد تا با در نظر گرفتن انگیزه‌ی مرتکب، سابقه‌ی او، و نوع آسیب، تصمیم متناسب‌تری بگیرد.

همچنین، در ماده ۶ این قانون آمده است که اگر شخصی از وقوع کودک‌آزاری آگاه باشد و از گزارش آن به مراجع قانونی خودداری کند، به مجازات حبس تا شش ماه یا جزای نقدی محکوم می‌شود. این ماده در واقع، نوعی ضمانت اجرای اجتماعی است که هدف آن تقویت حس مسئولیت‌پذیری عمومی و جلوگیری از بی‌تفاوتی نسبت به کودک‌آزاری است. بنابراین، در مواردی که جرم ناشی از غفلت، ترک فعل یا سکوت در برابر آسیب است، قانون‌گذار به جای مجازات‌های سنگین بدنی، جزای نقدی را به عنوان تذکر و هشدار اجتماعی در نظر گرفته است. (Sullivan, P. M (2000).273).

دیه

دیه، برخلاف دو مجازات پیشین که جنبه‌ی کیفری دارند، بیشتر جنبه‌ی جبرانی و مالی دارد و زمانی مطرح می‌شود که در اثر آزار، به بدن یا جان کودک صدمه وارد شود. مطابق قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲)، اگر در نتیجه‌ی آزار، کودک دچار شکستگی استخوان، کبودی، جراحت یا نقص عضو شود، مرتکب موظف به پرداخت دیه متناسب با نوع و میزان آسیب است. برای نمونه:

اگر کودک در اثر ضرب و جرح دچار شکستگی استخوان شود، دیه‌ی آن برابر با درصدی از دیه‌ی کامل انسان است. در صورت بروز جراحات سطحی مانند خراشیدگی یا کبودی، دیه‌ی آن به صورت ارش (تعیین‌شده توسط قاضی) محاسبه می‌شود. اگر آزار منجر به مرگ کودک شود، در صورت عمدی بودن رفتار، علاوه بر قصاص نفس، پرداخت دیه به اولیای دم نیز مطرح می‌شود. هدف از پیش‌بینی دیه، جبران مادی آسیب وارده و حمایت از خانواده‌ی کودک بزه‌دیده است. با این حال، دیه به تنهایی جنبه‌ی بازدارندگی ندارد و بیشتر مکمل سایر مجازات‌ها محسوب می‌شود. (پوراحمدی لاله، ۱۳۹۵، ۵۳)

مجازات‌های تکمیلی و تبعی

در حقوق کیفری ایران، مجازات‌های کودک‌آزاری تنها محدود به حبس، جزای نقدی یا دیه نیست. مجازات‌های تکمیلی و تبعی نقش بسیار مهمی در حمایت از کودک و جلوگیری از تکرار جرم دارند. این مجازات‌ها بیشتر جنبه‌های اصلاحی، حفاظتی و اجتماعی دارند و معمولاً همراه با مجازات اصلی اجرا می‌شوند.

مجازات تکمیلی

مجازات تکمیلی مجازاتی است که دادگاه علاوه بر مجازات اصلی برای مرتکب تعیین می‌کند. این مجازات‌ها به شکل حبس و شلاق و جزای نقدی نبوده بلکه بیشتر جنبه تاملینی و تربیتی دارد. هدف از این مجازات‌ها، جلوگیری از بازگشت فرد به موقعیت‌هایی است که امکان تکرار جرم وجود دارد و به نوعی محافظت از جامعه را تضمین می‌کند. مانند ممنوعیت از رانندگی و وسایل نقلیه توسط راننده خاطی. در ماده ۴۲ قانون حمایت از اطفال و کودکان ۱۳۹۹ به برخی از این نوع مجازات‌ها اشاره شده است. در جرایم کودک‌آزاری، نمونه‌های مهم آن عبارت‌اند از:

۱. لغو یا سلب قیومیت و حضانت کودک
- اگر مرتکب ولی یا قیم قانونی کودک باشد و کودک را مورد آزار جسمی یا روانی قرار دهد، دادگاه می‌تواند قیومیت یا حضانت او را لغو یا سلب کند و آن را به فرد یا نهاد صلاحیت‌دار مانند بهزیستی بسپارد.
- این اقدام هم کودک را از محیط خطرناک دور می‌کند و هم مرتکب را از موقعیت قدرت و سرپرستی منع می‌کند.
۲. ممنوعیت از اشتغال در مشاغل مرتبط با کودکان
- مانند معلمان، مربیان مهدکودک یا کارکنان مراکز نگهداری کودک، تا احتمال دسترسی مجدد به کودک کاهش یابد.
۳. الزام به شرکت در دوره‌های آموزشی یا روان‌درمانی
- شامل آموزش مهارت‌های فرزندپروری، کنترل خشم، مشاوره خانوادگی یا درمان اعتیاد و اختلالات رفتاری، تا فرد آزارگر بتواند رفتار خود را اصلاح کند.
۴. محدودیت یا الزام به اقامت در محل مشخص
- برای جلوگیری از دسترسی دوباره مرتکب به کودک یا محیطی که جرم در آن رخ داده است.

مجازات تبعی

مجازات تبعی، مجازاتی است که به طور خودکار و تبع مجازات اصلی اعمال می شود و نیازی به صدور حکم جداگانه ندارد و به شکل محرومیت از حقوق اجتماعی می باشد. برخی از اقسام کودک آزاری (جرایم شدید) می تواند دارای مجازات تبعی باشد. لذا فردی که به کودک آزاری محکوم شده، ممکن است برای مدتی از اشتغال در مشاغل دولتی، عضویت در شوراهای یا دریافت پروانه های حرفه ای و... محروم شود (ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی)

تأثیر مجازات ها بر پیشگیری کودک آزاری

مجازات ها از ابزارهای اساسی در نظام کیفری هر جامعه برای پیشگیری از وقوع جرم و حفظ نظم اجتماعی محسوب می شوند. در زمینه حمایت از کودکان نیز قانون گذار ایران کوشیده است با جرم انگاری رفتارهایی مانند آزار جسمی، روانی، اخلاقی و بی توجهی به نیازهای اساسی آنان، از تکرار این پدیده جلوگیری کند. در این راستا، قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ نسبت به قانون پیشین مصوب ۱۳۸۱، گامی رو به جلو برداشته و دامنه ی مصادیق کودک آزاری را گسترده تر و مجازات ها را تا حدی شدیدتر کرده است.

به عنوان نمونه، طبق ماده ی چهار این قانون، هر شخصی که مرتکب آزار یا صدمه ی جسمی، روانی یا اخلاقی نسبت به کودک شود یا سلامت جسمی و روحی او را به خطر اندازد، به حبس از شش ماه تا سه سال یا جزای نقدی محکوم می گردد. همچنین در موارد شدیدتر، مانند سوء استفاده ی جنسی یا بهره کشی اقتصادی از کودکان، قانون گذار مجازات هایی تا پانزده سال حبس و محرومیت از حقوق اجتماعی یا ممنوعیت اشتغال در مشاغل مرتبط با کودک را پیش بینی کرده است.

هرچند این مجازات ها در ظاهر نشان دهنده ی حساسیت قانون گذار نسبت به حفظ حقوق کودکان است، اما در عمل، اثر بازدارندگی آن ها چندان قابل توجه نیست. نخست آنکه، شدت برخی مجازات ها با میزان آسیبی که کودکان از آزارهای جسمی و روانی متحمل می شوند تناسب ندارد. دوم آنکه، بخش عمده ای از موارد کودک آزاری در محیط خانواده رخ می دهد و به دلیل ملاحظات فرهنگی و ترس از آبرو، معمولاً گزارش نمی شود یا در مراحل رسیدگی متوقف می گردد.

افزون بر این، نظارت و اجرای قوانین حمایتی در سطح کشور یکسان و کارآمد نیست. نهادهایی مانند سازمان بهزیستی و اورژانس اجتماعی از نظر امکانات، نیروی انسانی و سرعت مداخله با محدودیت هایی روبه رو هستند. از سوی دیگر، نبود آگاهی عمومی درباره ی حقوق کودکان، کم توجهی به وظیفه ی گزارش دهی و فقدان برنامه های آموزشی برای والدین یا سرپرستان، از عوامل مهم کاهش بازدارندگی به شمار می روند.

بنابراین، هرچند قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ را باید گامی مثبت و ضروری در مسیر حمایت از کودکان دانست، اما به تنهایی برای پیشگیری مؤثر از کودک آزاری کافی نیست. تحقق بازدارندگی واقعی نیازمند تلفیقی از اجرای قاطع قانون، فرهنگ سازی عمومی، آموزش والدین، تقویت نهادهای حمایتی و حمایت روانی و اجتماعی از کودکان آسیب دیده است. تنها با وجود این بسترهاست که می توان انتظار داشت پدیده ی کودک آزاری در جامعه کاهش یافته و امنیت و آرامش کودکان تضمین شود. بازدارندگی یکی از مفاهیم کلیدی در علم جرم شناسی است که به توانایی مجازات ها در جلوگیری از ارتکاب جرم اشاره دارد. این مفهوم به دو دسته بازدارندگی عمومی و خاص تقسیم می شود. بازدارندگی عمومی به تأثیر مجازات ها بر جامعه و افراد بالقوه مجرم اشاره دارد، در حالی که بازدارندگی خاص به تأثیر مجازات بر فرد مجرم و جلوگیری از تکرار جرم توسط او مربوط می شود (Nagin, 2013:98).

نظریه های مختلفی برای توضیح مکانیزم های بازدارندگی وجود دارد. یکی از نظریه های مهم، نظریه انتخاب عقلانی است که بیان می کند افراد با توجه به هزینه ها و منافع احتمالی تصمیم به ارتکاب جرم می گیرند (Becker, 1968:43). بر اساس این نظریه، اگر هزینه های ناشی از مجازات بیشتر از منافع حاصل از جرم باشد، احتمال ارتکاب جرم کاهش می یابد. اگرچه بازدارندگی یکی از اهداف اصلی مجازات هاست، اما محدودیت هایی نیز دارد برخی از افراد ممکن است به دلیل شرایط اجتماعی یا روانی خود، تحت تأثیر مجازات ها قرار نگیرند و به ارتکاب جرم ادامه دهند.

عوامل متعددی بر تأثیرگذاری مجازات‌ها در ایجاد بازدارندگی مؤثر هستند: تحقیقات نشان داده‌اند که مجازات‌های شدیدتر معمولاً تأثیر بیشتری بر بازدارندگی دارند (Moffitt, T. E., 1996.60). به عنوان مثال، حبس‌های طولانی مدت ممکن است باعث ترس از عواقب جدی‌تر شوند. اگر احتمال شناسایی و دستگیری مجرمان بالا باشد، تأثیر مجازات‌ها در ایجاد بازدارندگی افزایش می‌یابد (Nagin, 2003). این امر به معنای وجود یک سیستم قضائی کارآمد و قابل اعتماد است. زمان اجرای مجازات نیز بر اثرگذاری آن تأثیر دارد. هر چه مدت زمان بین ارتکاب جرم و اجرای مجازات کوتاه‌تر باشد، بازدارندگی بیشتری ایجاد می‌شود (Donohue, J. J., 1987.98).

تحقیقات تجربی نشان داده‌اند که مجازات‌ها می‌توانند به طور مؤثر به کاهش نرخ جرائم کمک کنند. به عنوان مثال، مطالعه‌ای در ایالات متحده نشان داد که افزایش نرخ حبس به کاهش قابل توجهی در نرخ جرائم خشن منجر شده است. همچنین، بررسی‌های دیگر نشان داده‌اند که وجود قوانین سختگیرانه‌تر در مورد جرائم خاص مانند کودک‌آزاری می‌تواند به کاهش این نوع جرائم کمک کند (Finkelhor, 2017.44).

در جوامع با نرخ بالای جرم، ممکن است تأثیر مجازات‌ها کاهش یابد. در چنین جوامعی، افراد ممکن است احساس کنند که مجازات‌ها تهدیدی واقعی برای آن‌ها نیستند (Sampson Wilson, 1995). در بسیاری از موارد، عدم دسترسی به سیستم قضائی کارآمد و عادلانه می‌تواند باعث کاهش تأثیر بازدارندگی شود. اگر افراد احساس کنند که سیستم قضائی ناعادلانه است، احتمال ترس از مجازات کاهش می‌یابد. بازدارندگی مجازات‌ها یکی از ابزارهای کلیدی در کاهش نرخ جرم و جنایت است. با این حال، برای اینکه این ابزار مؤثر باشد، نیاز به یک سیستم قضائی کارآمد، قوانین واضح و قابل اجرا و همچنین آگاهی عمومی از عواقب ارتکاب جرم وجود دارد. در نهایت، توجه به عوامل اجتماعی و اقتصادی نیز ضروری است تا بتوانیم به یک راهکار جامع برای کاهش جرم و جنایت دست یابیم. مجازات‌های مرتبط با کودک‌آزاری به عنوان ابزاری برای کاهش این معضل، نقش مهمی ایفا می‌کنند. در این متن به تأثیر مجازات‌ها بر کاهش کودک‌آزاری پرداخته می‌شود و روش‌های مختلفی که این مجازات‌ها می‌توانند در پیشگیری از این نوع رفتارها مؤثر باشند، بررسی می‌شود.

یکی از اصلی‌ترین تأثیرات مجازات‌ها، ایجاد حس ترس و بازدارندگی در بین افرادی است که ممکن است به کودک‌آزاری اقدام کنند. هنگامی که افراد از عواقب جدی مانند حبس یا جزای نقدی آگاه باشند، احتمال کمتری دارد که به ارتکاب این نوع جرائم اقدام کنند. مطالعات نشان داده‌اند که وجود مجازات‌های سختگیرانه می‌تواند به کاهش نرخ کودک‌آزاری منجر شود (خاطری، ۱۴۰۲، ۴۳).

مجازات‌ها نه تنها متخلفان را تنبیه می‌کنند، بلکه به قربانیان نیز احساس حمایت و امنیت می‌دهند. وقتی که جامعه و سیستم قضائی به طور جدی با کودک‌آزاری برخورد می‌کنند، قربانیان احساس می‌کنند که صدایشان شنیده می‌شود و از آن‌ها حمایت می‌شود. این احساس امنیت می‌تواند به افزایش گزارش‌دهی موارد کودک‌آزاری کمک کند (صابری، ۱۴۰۲، ۵۵). مجازات‌ها می‌توانند فرصتی برای بازپروری متخلفان فراهم کنند. برنامه‌های آموزشی و درمانی در کنار مجازات‌های حبس می‌توانند به تغییر رفتار متخلفان کمک کنند. تحقیقات نشان داده‌اند که برنامه‌های بازپروری مؤثرتر از مجازات‌های صرف هستند و می‌توانند به کاهش تکرار جرم کمک کنند.

اجرای مجازات‌های سختگیرانه در برابر کودک‌آزاری می‌تواند آگاهی عمومی را در مورد این موضوع افزایش دهد. وقتی که رسانه‌ها و سیستم قضائی به طور مداوم درباره مجازات‌های مرتبط با کودک‌آزاری صحبت می‌کنند، جامعه نسبت به این معضل حساس‌تر می‌شود و این موضوع به بحث‌های عمومی تبدیل می‌شود. این آگاهی می‌تواند به پیشگیری از کودک‌آزاری کمک کند. وجود مجازات‌های مؤثر و قابل اجرا می‌تواند تأثیر مستقیمی بر سیاست‌گذاری‌های اجتماعی داشته باشد. دولت‌ها ممکن است با توجه به نرخ بالای کودک‌آزاری، قوانین جدیدی را وضع کنند یا قوانین موجود را تقویت کنند. این تغییرات قانونی می‌توانند به کاهش نرخ کودک‌آزاری در بلندمدت منجر شوند (محمدیگی، ۱۴۰۱، ۵۴).

مجازات‌هایی مانند دیه نه تنها به عنوان تنبیه عمل می‌کنند، بلکه به جبران خسارت‌های وارده به قربانیان نیز کمک می‌کنند. این نوع جبران مالی می‌تواند به خانواده‌ها کمک کند تا از عواقب مالی ناشی از کودک‌آزاری رهایی یابند و به فرآیند درمان و بازسازی خود ادامه دهند.

مجازات‌ها نقش بسیار مهمی در کاهش کودک‌آزاری ایفا می‌کنند. آن‌ها نه تنها متخلفان را تنبیه می‌کنند، بلکه احساس امنیت را در قربانیان ایجاد کرده و امکان اصلاح رفتار متخلفان را فراهم می‌کنند. همچنین، اجرای مجازات‌های مؤثر می‌تواند به افزایش آگاهی اجتماعی و تغییر سیاست‌گذاری‌ها منجر شود. بنابراین، برای کاهش مؤثر کودک‌آزاری، نیاز است که سیستم قضائی و اجتماعی با یکدیگر همکاری کنند تا یک رویکرد جامع برای مقابله با این معضل ایجاد شود. (رضازاده، ۱۴۰۲، ۸۴)

وضعیت قوانین ایران از حیث جنبه بازدارندگی از کودک‌آزاری

جنبه‌های کیفی قوانین ایران، به‌ویژه قانون مجازات اسلامی و قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹، از دیدگاه میزان بازدارندگی در برابر پدیده‌ی کودک‌آزاری، همواره موضوع بحث و تحلیل صاحب‌نظران حقوقی و جرم‌شناسان بوده است. بازدارندگی در نظام کیفری به این معناست که قانون بتواند از طریق ایجاد آگاهی نسبت به پیامدهای کیفری، افراد را از ارتکاب جرم بازدارد. در واقع، هر اندازه قانون از وضوح، قاطعیت و اجرای مؤثرتری برخوردار باشد، احتمال تحقق بازدارندگی نیز بیشتر خواهد بود. با وجود آنکه قانون‌گذار در سال‌های اخیر گام‌های مثبتی برای تقویت حمایت از کودکان برداشته است، اما همچنان کاستی‌هایی در اجرا و ضمانت‌های عملی وجود دارد که مانع از تحقق کامل این هدف می‌شود.

در قانون مجازات اسلامی، مقررات گوناگونی در زمینه‌ی حمایت از کودکان و مقابله با آزار و بهره‌کشی از آنان پیش‌بینی شده است. مجازات‌هایی مانند حبس، جزای نقدی، شلاق یا محرومیت از حقوق اجتماعی در ظاهر می‌تواند جنبه‌ی بازدارندگی داشته باشد، به‌ویژه در خصوص جرایم شدید مانند آزار جسمی یا جنسی که قانون‌گذار برای آن‌ها مجازات‌های سنگینی در نظر گرفته است (سماواتی پیروز، ۱۳۸۸:۱۴۵). با این حال، در عمل موانعی جدی بر سر راه تحقق این بازدارندگی وجود دارد. روند طولانی رسیدگی قضایی، دشواری اثبات جرم، نبود حمایت‌های مؤثر از کودکان قربانی در فرآیند دادرسی و گاهی اعمال تخفیف‌های نامتناسب، همگی موجب تضعیف اثر واقعی مجازات‌ها شده است. بنابراین می‌توان گفت که قانون مجازات اسلامی در بُعد نظری از توان بازدارندگی نسبی برخوردار است، اما در سطح اجرایی هنوز به نقطه‌ی مطلوب نرسیده است.

در سوی دیگر، قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ را می‌توان یکی از گام‌های ارزشمند و نوآورانه‌ی قانون‌گذار دانست. این قانون برای نخستین بار میان حمایت کیفری و تدابیر اجتماعی پیوند برقرار کرده و تلاش نموده تا دستگاه‌های اجرایی، آموزشی و قضایی را در مسیر مشترکی برای مقابله با کودک‌آزاری همسو کند. نقطه‌ی قوت مهم این قانون، تأکید آن بر پیشگیری از بزه‌دیدگی، آموزش خانواده‌ها و افزایش حساسیت اجتماعی است. چنین رویکردی، اگرچه در ذات خود مجازات‌محور نیست، اما از راه ارتقای آگاهی عمومی می‌تواند نقش مؤثری در پیشگیری و بازدارندگی ایفا کند. با این حال، مشکلاتی همچون نبود نظام نظارتی قوی، کمبود منابع مالی برای اجرای برنامه‌های حمایتی و ضعف هماهنگی میان نهادهای مسئول، مانع از تحقق کامل اهداف این قانون شده است. علاوه بر آن، در برخی مواد، تعاریف و مصادیق کودک‌آزاری به اندازه‌ی کافی شفاف نیست و همین امر سبب بروز اختلاف نظر در تفسیر قضایی و در نتیجه کاهش یکنواختی در احکام شده است. (حسینی، ۱۳۹۸:۴۲)

از جمله چالش‌های قانون حمایت در حوزه عوامل خطر خانوادگی تقیید مفهوم آزار عاطفی و نبود ضمانت اجرا بر آن و وضع مجازات‌های حداقلی برای والدین کودک آزار می‌باشد. از سوی دیگر در حوزه عوامل خطر فردی، به وضع مجازات‌های حداقلی در جرم آزار جنسی غیر حدی می‌توان اشاره کرد (صبوری پور و حق بین، ۱۴۰۲، ۵۲۶)

در کنار این چالش‌ها، یکی از نکات مثبت در سیاست کیفری ایران آن است که نگاه صرفاً مجازاتی کنار گذاشته شده و ابعاد فرهنگی و اجتماعی نیز مورد توجه قرار گرفته است. بازدارندگی پایدار نه صرفاً از راه مجازات، بلکه از مسیر آگاهی‌بخشی، آموزش عمومی و ایجاد فرهنگ حمایت از کودک حاصل می‌شود. وقتی خانواده‌ها و جامعه به اهمیت حقوق کودک واقف شوند، خود به عامل پیشگیری از بزه تبدیل خواهند شد. پیش‌بینی مجازات برای متخلفان در کنار برنامه‌های آموزشی و رسانه‌ای، می‌تواند در

تغییر نگرش اجتماعی و کاهش زمینه‌های وقوع کودک‌آزاری تأثیرگذار باشد. با این وجود، نبود برنامه‌ریزی منسجم در سطح ملی و ضعف آموزش در نهادهای آموزشی و فرهنگی، موجب شده که این جنبه از بازدارندگی هنوز جایگاه مؤثری در جامعه پیدا نکند. در مجموع، می‌توان گفت قوانین کیفری ایران در حوزه‌ی حمایت از کودکان، از نظر نظری و ساختاری ظرفیت بالایی برای بازدارندگی دارند. مجازات‌های سنگین در قانون مجازات اسلامی و تکالیف حمایتی و پیشگیرانه در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، نشانگر توجه قانون‌گذار به این حوزه است. با این حال، نبود ضمانت‌های اجرایی قوی، ضعف در اجرای مؤثر احکام، و کمبود حمایت‌های نهادی از کودکان آسیب‌دیده باعث شده است که این ظرفیت‌ها به‌طور کامل بالفعل نشوند. از این‌رو، بازدارندگی این قوانین را می‌توان در حد «متوسط رو به خوب» ارزیابی کرد، اما در عمل هنوز با ضعف‌های جدی روبه‌روست. برای ارتقای بازدارندگی واقعی، ضروری است که اجرای این قوانین با نظارت دقیق‌تر، آموزش مستمر قضات و ضابطان، حمایت روانی و اجتماعی از قربانیان، و اطلاع‌رسانی گسترده به مردم همراه باشد. همچنین، شفاف‌سازی مفاهیم قانونی، تسریع در روند رسیدگی قضایی و پیگیری مؤثر جرایم علیه کودکان، می‌تواند نقش بسزایی در افزایش اثر بازدارندگی داشته باشد. در نهایت می‌توان گفت که سیاست جنایی ایران در مسیر درستی قرار گرفته، اما تحقق کامل بازدارندگی نیازمند عزم جدی‌تر، نظارت مؤثرتر و هماهنگی همه‌جانبه میان نهادهای مسئول است.

نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر برای حمایت از کودکان، مخصوصاً با تصویب قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹)، پیشرفت‌هایی در قوانین کشور انجام شده و می‌توان گفت از نظر قانونی تقریباً تمام انواع کودک‌آزاری در ایران جرم محسوب می‌شود. با این حال، در واقعیت و اجرا، این قوانین هنوز آن‌طور که باید بازدارنده نیستند و نتوانسته‌اند جلوی تکرار این نوع رفتارها را بگیرند. دلیل اصلی این موضوع، خفیف بودن بعضی از مجازات‌ها نسبت به آسیب‌هایی است که به کودکان وارد می‌شود. علاوه بر این، نظارت نهادهای حمایتی ضعیف است، خانواده‌ها از ترس آبرو معمولاً سکوت می‌کنند، آگاهی عمومی در مورد حقوق کودکان پایین است و برای والدینی که رفتار خشونت‌آمیز دارند، آموزش و برنامه اصلاحی جدی وجود ندارد. به همین خاطر، می‌توان گفت که قوانین موجود به تنهایی کافی نیستند. اگر قرار باشد این پدیده واقعاً کاهش پیدا کند، باید در کنار قانون، فرهنگ‌سازی، آموزش والدین، حمایت اجتماعی از کودکان و برخورد قاطع با کودک‌آزاران هم جدی گرفته شود. تنها در این صورت است که می‌توان امیدوار بود امنیت و آرامش کودکان در جامعه تأمین شود. کودک‌آزاری به عنوان یک جرم اجتماعی و اخلاقی، نیازمند توجه ویژه‌ای در نظام حقوقی ایران است. قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب سال ۱۳۹۹، به طور خاص به تعریف و شناسایی انواع کودک‌آزاری می‌پردازد. این قانون به منظور حمایت از حقوق کودکان و نوجوانان، چارچوبی قانونی برای مقابله با این معضل فراهم کرده است. در این راستا، قوانین کیفری موجود در ایران شامل مجازات‌های مختلفی برای مرتکبان کودک‌آزاری هستند که می‌توانند به عنوان ابزارهایی برای جلوگیری از وقوع این جرم مورد استفاده قرار گیرند. مجازات‌های تعیین‌شده در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان شامل حبس، جزای نقدی و دیه هستند. هر یک از این مجازات‌ها به نوعی می‌توانند بر رفتار مرتکبان تأثیر بگذارند. حبس به عنوان یک مجازات اصلی، می‌تواند به عنوان یک عامل بازدارنده عمل کند، اما باید توجه داشت که صرفاً اعمال حبس کافی نیست و نیازمند همراهی با سایر اقدامات حمایتی و آموزشی نیز هست. جزای نقدی نیز می‌تواند به عنوان یک عامل مالی برای مرتکبان عمل کند، اما ممکن است تأثیر کمتری نسبت به حبس داشته باشد. تحلیل انواع مجازات‌ها نشان می‌دهد که هر یک از آن‌ها نقاط قوت و وضعی دارند. حبس به عنوان یک مجازات شدیدتر، ممکن است تأثیر بیشتری بر بازدارندگی داشته باشد، اما در عین حال می‌تواند عواقب اجتماعی و خانوادگی منفی نیز به همراه داشته باشد. جزای نقدی ممکن است به راحتی توسط مرتکبان پرداخت شود و نتواند به عنوان یک عامل مؤثر در جلوگیری از تکرار جرم عمل کند. دیه نیز بیشتر جنبه جبرانی دارد و نمی‌تواند به تنهایی مانع از وقوع کودک‌آزاری شود. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹، نواقص و چالش‌هایی داشته که از جمله می‌توان به تقیید مفهوم آزار عاطفی و نبود ضمانت اجرا بر آن، وضع مجازات‌های حداقلی برای والدین کودک‌آزار و وضع مجازات‌های حداقلی در جرم آزار جنسی غیر حدی اشاره کرد.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در نگارش مقاله مشارکت یکسان داشته‌اند.

تعارض منافع

بر اساس اظهارات نویسندگان، این مقاله تعارض منافی ندارد.

حامی مالی

بنابر اظهارات نویسندگان این پژوهش هیچگونه حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری

از تمامی مشارکت کنندگان در این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- سماواتی پیروز، عباسی و آهنین جگر، امیر، محمود، حسین «مصونیت والدین در ایراد صدمات جسمی به فرزندان؛ چالشی پیرامون حق تأدیب در حقوق کیفری»، *مجله حقوق پزشکی*، ۱۰ (۱۳۸۸)، ۱۴۵. DOI: 10.228906/mlj.2009.59021.1091
- اکبری، عباسعلی. (۱۳۹۹). سیاست کیفری ایران در قبال کودک‌آزاری جنسی در پرتو قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹، *فصلنامه حقوق کودک*، سال دوم، شماره هشتم.
- آنسل مارک. (۱۳۹۱). دفاع اجتماعی، ترجمه محمد آشوری و علی حسین تحقی، ویراست چهارم، تهران، انتشارات گنج دانش
- جمال بیگی، امید. (۱۳۹۴). بره دیده‌گی اطفال در حقوق ایران، نشر میزان.
- حسینی، صالح آبادی؛ حسینی نیز، سید حسین و زهرا، سیده ساعد. (۱۳۹۸). «بررسی تطبیقی هزینه نگاری در حقوق ایران و آمریکا»، *دوفصلنامه حقوق تطبیقی*، ۵۲-۲۹. DOI: 10.22096/law.2019.57721.1071
- داور، زهرا و همکاران. (۱۳۹۳). کنوانسیون حقوق کودک و بهره‌وری از آن در حقوق داخلی، چاپ اول، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
- صبوری پور، مهدی و حق بین، فائزه. (۱۴۰۲). نوآوری‌ها و چالش‌های قانون حمایت از اطفال و نوجوانان در پیشگیری از کودک‌آزاری، *مجله پژوهش‌های حقوقی*، دوره ۲، شماره ۵۳. DOI: 10.48300/jlr.2022.313210.1834
- طارمی، محمد حسین. (۱۳۹۹). جرم‌شناسی فقهی و حقوقی کودک‌آزاری، پگاه حوزه شماره ۳۷۸.
- قدسی، ابراهیم. (۱۴۰۰). پیشگیری از تکرار جرم با حفظ کرامت انسانی بزهکار با نگاهی به آموزه‌های جرم‌شناختی، *مجله پژوهش‌های حقوقی*، دوره ۲، شماره ۵۴. DOI: 10.48300/jlr.2021.129337
- قربانی، فرج اله. (۱۳۹۴). مجموعه آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور جزئی، چاپ سوم انتشارات فردوسی، تهران.
- مدنی قهفرخی، سعید. (۱۳۹۳). کودک‌آزاری در ایران چاپ اول تهران، انتشارات اکنون.
- مودن زادگان، حسنعلی. (۱۳۹۷). سیر تحول قوانین کیفری حمایتی کودکان و نوجوانان در حقوق ایران، *مجله حقوقی دادگستری*، شماره ۶۲-۶۳ دوره جدید. DOI: 10.22106/jlj.2008.11279
- مهدوی، محمود. (۱۳۹۲). حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر بزه دیدگی، کنفرانس ملی سیاست کیفری ایران در قبال بزه‌دیدگی کودکان و نوجوانان، کرمان.
- نوربها، رضا. (۱۳۹۱). زمینه حقوق جزای عمومی، ج ۳۳، تهران، انتشارات گنج دانش.
- نوربها، رضا. (۱۳۹۳). حقوق جزای عمومی، گنج دانش، چاپ سی و سوم، تهران.
- وظیفه، علیرضا. (۱۳۹۱). جنسیت و بزهکاری، نشر کتاب اول، چاپ دوم
- همتی، رضا. (۱۳۹۳). عوامل موثر بر خشونت مردان علیه زنان در خانواده‌های تهران، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، پژوهشگری تهران، دانشگاه شهید بهشتی.

References

- Akbari, A. (2020). Iran's criminal policy against child sexual abuse in the light of the Law for the Protection of Children and Adolescents approved in 2020. *Child Rights Quarterly*, 2(8). [In Persian]. <http://cheldrightsjournal.ir/article-1-36-fa.html>
- American Academy of Pediatrics. (2019). Child abuse and neglect. Retrieved from AAP website.
- Ancel, M. (2012). Social defense (M. Ashouri & A. H. Tahaghi, Trans.; 4th ed.). Tehran: Ganj-e-Danesh. [In Persian].
- Davar, Z., et al. (2014). Convention on the Rights of the Child and its implementation in domestic law (1st ed.). Tehran: Faculty of Law and Political Science, University of Tehran. [In Persian].
- Donohue, J. J., & Levitt, S. D. (2001). Legalized abortion and crime generation. *Quarterly Journal of Economics*, 116(2), 379–420. <https://doi.org/10.1162/00335530151144050>
- Finkelhor, D. (2009). The prevention of childhood sexual abuse. *Future of Children*, 19(2), 169–194. <https://doi.org/10.1353/foc.0.0033>
- Finkelhor, D., Turner, H., Ormrod, R., & Hamby, S. L. (2015). Children's exposure to violence: A comprehensive national survey. *Juvenile Justice Bulletin*.
- Ghodsi, E. (2021). Prevention of recidivism by preserving the human dignity of the offender with a look at criminological teachings. *Journal of Legal Research*, 20(45). [In Persian]. <https://doi.org/10.48300/jlr.2021.129337>
- Ghorbani, F. (2015). Collection of unified judicial precedent opinions of the Supreme Court: Criminal (3rd ed.). Tehran: Ferdowsi Publications. [In Persian].
- Hemmati, R. (2014). Factors affecting men's violence against women in Tehran families [Master's thesis, Shahid Beheshti University]. [In Persian].
- Hosseini, S. H., Saleh Abadi, Z., & Hosseini Naniz, S. S. (2019). A comparative study of pornography in Iranian and American law. *Comparative Law Review*, 29–52. [In Persian]. <https://doi.org/10.22096/law.2019.57721.1071>
- Jamal Beigi, O. (2015). Child victimization in Iranian law. Tehran: Mizan Publications. [In Persian].
- Madani Ghahfarkhi, S. (2014). Child abuse in Iran (1st ed.). Tehran: Aknoon Publications. [In Persian].
- Mahdavi, M. (2013). Supporting children and adolescents at risk of victimization [Conference presentation]. National Conference of Iranian Criminal Policy on Child and Adolescent Victimization, Kerman, Iran. [In Persian]. <https://civilica.com/doc/244219>
- Mehra, N. (2009). Sociological-legal approach to the phenomenon of child abuse. *Journal of Social Welfare*, 9(35), 251–270. [In Persian].
- Moezinzadegan, H. A. (2018). The evolution of criminal laws supporting children and adolescents in Iranian law. *Justice Legal Journal*, (62–63). [In Persian]. <https://doi.org/10.22106/jlj.2008.11279>
- Nagin, D. S. (2013). Deterrence in the twenty-first century. *Crime and Justice*, 42(1), 199–263. <https://doi.org/10.1086/670398>
- Noorbaha, R. (2012). General criminal law (33rd ed.). Tehran: Ganj-e-Danesh Publications. [In Persian].
- Noorbaha, R. (2014). General criminal law (33rd ed.). Tehran: Ganj-e-Danesh Publications. [In Persian].
- Sabouripour, M., & Haqbin, F. (2023). Innovations and challenges of the Law for the Protection of Children and Adolescents in the prevention of child abuse. *Journal of Legal Research*, 2(53). [In Persian]. <https://doi.org/10.48300/jlr.2022.313210.1834>

- Samavati Pirouz, A., Abbasi, M., & Ahanin Jagar, H. (2009). Parental immunity in causing physical injuries to children: A challenge regarding the right to discipline in criminal law. *Medical Law Journal*, 3(10), 145–168. [In Persian]. <https://doi.org/10.22096/mlj.2009.59021.1091>
- Taremi, M. H. (2020). Jurisprudential and legal criminology of child abuse. *Pegah-e-Hozeh*, (378). [In Persian].
- United Nations. (2018). The United Nations Convention on the Rights of the Child. Retrieved from UN website.
- Vazifeh, A. (2012). *Gender and delinquency* (2nd ed.). Tehran: Ketab-e-Aval. [In Persian].